

EW: Wikipedia, the Free Encyclopedia – Wikimedia Foundation, Inc., 2011 [Електронний ресурс]: – Режим доступу: <http://en.wikipedia.org>

K-L: Krüger-Lorenzen, Kurt: Krüger-Lorenzen Deutsche Redensarten und was dahinter steckt / Kurt Krüger-Lorenzen. – Wilhelm Heyne Verlag, München, 2005. – 860 S.

LDEI: Longman Dictionary of English Idioms. – London: Longman Group UK Limited, 1996. – 387.

Rö: Röhrich, Lutz: Lexikon der sprichwörtlichen Redensarten. 3 Bd. / Lutz Röhrich. – Freiburg, Basel, Wien: Herder, 2003. – 1910 S.

UW: Вікіпедія, вільна енциклопедія – Вікімедіа Україна, 2009 [Електронний ресурс]: – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/>

УДК 81'373.2:811.111

Л. В. Суховецька,

Горлівський інститут іноземних мов ДВНЗ «ДДПУ», м. Артемівськ

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНИЙ АНАЛІЗ СКЛАДОВОЇ «СПОСІБ» НА ТЛІ РЕАЛІЗАЦІЇ МОВЛЕННЕВОГО АКТУ ПОРАДИ

Стаття аналізує мовленнєвий акт поради з семантикою пропонування способу вирішення проблеми. З огляду на наявність в лінгвістиці тлумачення поради автор визначає домінуючу роль компоненту «спосіб» для втілення ілюкції поради. Надано перелік інших складових, типових для цього різновиду поради. Мовний репертуар утворення цього компоненту представлено іменниками, які можуть поєднуватися з прикметниками або числівниками. Синтаксично, цей компонент виконує функцію підмета або присудка, сприяючи формальній варіативності реалізації цього мовленнєвого акту.

Ключові слова: сугестив, директив, порада, спосіб.

LEXICO-SEMANTIC ANALYSES OF THE CONSTITUENT «MEANS» AGAINST THE BACKGROUND OF REALIZATION OF SPEECH ACT OF ADVICE

The paper analyzes speech act of advice with the semantics of the way of solving a problem. With the previous research taken into account the article identifies the dominant role of the semantic component of «means» in the process of actualization of illocution of advice. Information concerning the way of solving a problem enables to reduce the possible range of alternative variants of the addressee's conduct to the most suitable one under the given circumstances. Among the other components, typical of this kind of advice the author names aim, action – solution and beneficent. The linguistic repertoire of formation of the basic constituent is usually presented by nouns, which function either individually or in clusters with adjectives or numerals. Nouns are split into two semantic groups. The first one is built around the semantics of movement, the other one contains the seme «means» and very often has a metaphorical way of presentation. Among the adjectives, added to the nouns, the author names adjectives with positive evaluation, those with the meaning of obviousness, sequence and manner of doing something. The position of adjectives may be substituted by cardinal or ordinal numerals. Syntactically this component carries out the role of subject or predicate, thus contributing to the diversity of formal realization of the analyzed speech act.

Key words: suggestive, directive, advice, means.

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ СОСТАВЛЯЮЩЕЙ «СПОСОБ» НА ФОНЕ РЕАЛИЗАЦИИ РЕЧЕВОГО АКТА СОВЕТА

Стаття аналізує речевий акт совету з семантикою пропозиції способу рішення проблеми. С опорой на існуючі в лінгвістиці тлумачення совету автор визначає домінуючу роль компонента «спосіб» для втілення ілюкції совету. Указані інші компоненти, типові для цього підвиду совету. Язиковий репертуар оформлення «способа» представлений іменниками, які можуть комбінуватися з прикметниками або числівниками. Синтаксически цей компонент виконує функцію підлежачого або сказуемого, способую формальній варіативності реалізації цього речевого акту.

Ключевые слова: сугестив, директив, совет, способ.

Мовленнєвий акт (надалі *МА*) поради належить до сугестивного типу директивів (за класифікацією О. І. Беляєвої, 1992). Мовленнєвий сугестивний вплив – невід'ємний компонент акту комунікації, що складається в зміні конфігурації стандартних та індивідуальних уявлень під впливом інформації тексту [2, с. 5]. Сугестивні акти комунікації являють собою спробу схилити співрозмовника до виконання чи невиконання певної дії, яка з погляду мовця відповідає інтересам адресата і не є обов'язковою.

Сугестиви – це найменш конфліктні директивні мовленнєві акти, оскільки їх функціонування пов'язане з наданням адресату свободи у виборі стратегії поведінки [4, с. 9]. Адресант сугестива займає пріоритетну позицію на основі свого життєвого досвіду або знання положення справ у певній ситуації, вважає себе вправі казувати дії адресата [8]. Прагматичною функцією сугестивності вважають координацію поведінки, зміну моделі світу адресата, його уявлень про дійсність [2, с. 6]

Актуальність дослідження сугестивів зумовлена їх значимістю в процесі координування міжособистісних відносин та пов'язаною з цим частотністю їх використання в комунікативному процесі. Огляд наукових робіт виявив відсутність детального аналізу *МА* поради з семантикою способу вирішення проблеми.

Метою дослідження є комплексний лексико-семантичний аналіз компоненту «спосіб» у *МА* порада, а також структурні особливості реалізації зазначеної складової. Мета передбачає вирішення таких **завдань**: короткий огляд тлумачень *МА* поради в лінгвістиці, визначення компоненту «спосіб» домінуючим серед типових складових цього лінгвального явища, ілюстрація функціонування зазначеного компоненту в мовленні пересічних громадян, що утворюють формацію клієнта політичного дискурсу.

Ядерним різновидом сугестивів виступає порада. Специфіка поради виявляється в прагматичних пресупозиціях, що стосуються ставлення адресанта й адресата до казуваної дії і до самої ситуації в момент комунікації. Дані прагматичні пресупозиції полягають у таких чинниках: 1) адресант припускає / знає, що адресат знаходиться в ситуації вибору дії, адекватного для даної ситуації; 2) адресант вважає, що знає, як потрібно вчинити в цій ситуації; 3) адресант вважає / знає, що виконання такої дії буде доцільно, корисно для адресата [8].

Відносячи пораду до класу адвісивів, цьому *МА* приписуються ознаки: неінституційний, адресатно-ініціюючий, не спонукає до інформування, не заснований на владі або соціальному становищі, орієнтований не на користь адресанта [9]. Порада також маркована ознакою високого ступеня вмотивованості казуваної дії. Обґрунтування спонукування розгляда-

ється як зниження імперативності. За своєю суттю вона являє собою вторгнення в особисту сферу співрозмовника: той, хто радить, нав'язує свою думку, беручи на себе відповідальність за наслідки своєї поради [6, с. 15].

Бенефактивність для адресата цього М.А. тлумачиться як доведення до відома, що дія Д відповідає його інтересам або як набуття конотації, що дія вчиняється в інтересах виконавця [6, с. 15; 13, с. 67].

Стосовно статусу комунікантів у цьому МА, підкреслюється, що порада передбачає вищий або рівний соціальний статус мовця або близькі взаємини між комунікантами. «В іншому випадку продуцент мовлення, адресуючи пораду співрозмовнику з пріоритетною комунікативною позицією, має дуже низькі шанси на досягнення комунікативної мети» [10]. Той, хто радить, ситуативно наділений статусом вищого; той, кому дається порада, знаходиться в скрутному становищі; той, хто радить висловлює позитивне ставлення до того, хто потребує ради [12, с. 286]. Перетин названих умов мовленнєвого акту поради змушує мовця уникати категоричності в судженнях, підкреслювати свою суб'єктивну, особисту точку зору й спілкуватися з партнером як би на рівних, навмисно ігноруючи статусну відмінність. Той, до кого звертаються з порадою, змушений примиритися з роллю нижчого, зобов'язаний погодитися з констатуючою частиною поради (тобто визнати частку своєї провини або невміння впоратися з обставинами) і повинен прореагувати на рекомендаційну частину поради [1].

О.В. Лобанова стверджує, що порада виражає думку, висловлену будь-кому з приводу того, як йому слід вчинити, що зробити в конкретній ситуації; настанова, вказівка. Даний сегмент включає такі когнітивні ознаки, як некатегоричність спонукання до виконання дії, необлігаторність виконання дії для адресата, пріоритетність статусу мовця, бенефактивність дії для слухаючого. Залежно від комунікативної ситуації порада може вживатися як ініціативний, так і реактивний мовленнєвий акт, в результаті якого слухаючий виконує або не виконує дію, якщо остання не в його інтересах [7, с. 19-20]

Вивчаючи когнітивну область лексичного значення дієслова *advise*,

З.С. Гусейханова стверджує, що вона «являє собою ситуацію неконфліктного спілкування, в якій беруть участь, щонайменше, два комуніканта, один із яких має реальний або удаваний авторитет по відношенню до другого під час здійснення мовленнєвого акту поради» [4, с. 15].

Н.В. Гончаренко зазначає, що в МА порада, окрім основної інтенції підказати адресату з приводу того як йому слід вчинити, містить інформацію про засіб виконання дії [2, с. 20]. Вивчаючи організацію директивного дискурсу, Г.Г. Яковлева також доходить висновку про те, що смисловий елемент (концепт) «спосіб дії» виступає іллокутивною домінантою моделі каузації поведінки адресата шляхом нав'язування йому певних прескрипцій поведінки [11].

На думку В.С. Григор'євої, мовець і слухач, які знаходяться у відносинах координації своїх дій, звертаються до інтеракції «порада» на стадії *прийняття рішень*. Актанту, який потребує поради, уже відомі певні плани дій, можливо вони також і виділені ним з поміж інших альтернативних дій. Але вони здаються йому рівноцінними, він не може назвати причини, з яких він повинен вибрати одну з цих альтернатив. У нього, таким чином, відсутні критерії для оцінки цих планів дій. Ментальний акт оцінки в інтеракції «порада» здійснює не актант, перед яким стоїть дилема вибору, а той актант, від якого виходить акт поради. При цьому оцінка поради маркована позитивним знаком «Висловлювання поради пов'язує мовця із зазначеною ним альтернативою як позитивною» [3, с. 64, 66]. При пораді мовець відмежує один єдиний план дій із усіх інших альтернатив.

Отже, визначною домінантою мовленнєвого акту поради, на нашу думку, є наявність такого роз'яснення, яке встановлює спосіб/засіб досягнення будь-якої мети і, таким чином, звужує фокус альтернативних шляхів поведінки адресата до найбільш сприятливого за даних обставин.

Вважаємо за необхідне зазначити, що функціонування тактики «Пропонування засобів вирішення проблеми» зафіксовано в дослідженнях Л.Р. Дускаєвої, присвячених класифікації стратегій публіцистичного тексту на матеріалі російської мови. Ця тактика є однією із моделей реалізації стратегії спонукання публіцистичного тексту [5, с. 255].

За результатами нашої розвідки найбільш типовими компонентами, що утворюють семантичну модель аналізованого різновиду поради виступають: мета, спосіб, дія-рішення, бенефіціант: *The ONLY way (спосіб) to get out of this appalling mess (мета) is withdrawal from EU membership (дія – рішення)* [23]; *The probable solution (спосіб) is for Germany and a few others (бенефіціант) to set up the Neuro that would harden like the Swiss (дія – рішення)* [25]. Але, як демонструють приклади, облігаторним компонентом є спосіб.

Аналіз мовлення непрофесіоналів-політиків англосовієтської спільноти виявив певний спектр лексичних ресурсів, здатних реалізувати компонент «спосіб» у процесі пропонування вирішення проблеми. Матеріалом дослідження слугують коментарі пересічних громадян, взятих із мережі інтернет. Авторство визначається електронним ім'ям. Приклади подаються зі збереженням оригіналу правопису.

Провідна роль актуалізації цього компоненту належить іменникам, які можна розподілити на дві семантичні групи:

- іменники з семантикою руху (*way, move, step, path, start, approach, vehicle, outcome, development*): *Ultimately the economy does not provide enough jobs to keep our population in secure employment. The way to stop welfare dependency is to create an economy that does* [28]; *The way to solve the housing crisis is to STOP right to buy at all levels and build social housing* [16]; *Hopefully the best outcome for the west intervening would be the deployment of UN peace keeping forces. If battalions of blue-berets were in Syria, Assad might stop the bloodshed* [18];

- іменники з семантикою методу/способу, вжитих як у прямому (*option, kind, possibility, thing, solution*) так і метафоричному значенні (*bet, answer, key, scenario*): *Negotiations between the Al-Assad Regime, the Opposition Forces and the probably «silent majority» of Syrians is not an easy or quick option, but it is the most prudent option* [27]; *The key is not to allow yourself to be bullied into doing anything you think is inappropriate and complain like hell (in writing) if you think someone has overstepped the mark.* [29]; *I think the best bet would be for someone to try a case in the ECHR* [24].

Аналіз емпіричного матеріалу засвідчив дуже частотне сполучення зазначених іменників з прикметниками, серед яких виокремлюємо такі групи:

- прикметники з позитивно-оцінною семантикою (*good, better, the best, the safest, sensible, prudent, popular*): *The safest way to save the NHS is to guaranty that what they privatise will be returned to the public sector when they are kicked out of office* [20]; *The best way any government in the UK can bring prosperity is not by being «pro-business» but rather by being «pro-market»* [19];

- прикметники зі значенням впевненості/очевидності (*obvious, certain, sure, real*): *On social care, the obvious solution would be to make it part of the NHS* [14];

- прикметники зі значенням послідовності (*next, other, another*): *The next step is to limit the services that non-UK individuals can access, particularly the NHS* [26];

- прикметники зі значенням манери виконання дії (*only, simple, simpler, preferred, radical, honest, easier, optimum, probable, consistent, logical*): *A simple way to deal with this would be to look at what is right with the bill, in other words, what is whole heartedly supposed by the health professionals and take out everything that they hate* [21].

Окрім прикметників, спостерігаються сполучення іменників з числівниками, як кількісними так і порядковими: *One way to get rid of a political class is to introduce PR and broaden the chances of smaller parties and independents entering Parliament* [30]; *Back to the NHS Bill, we are offered 2 options only by Tim Montgomerie however. The 3rd option is scrap the bill right now, please* [17].

З точки зору синтаксису аналізований комплекс може займати позицію підмета або присудка: *The only way to get unemployment down is to increase the minimum wage* [15]; *I'm «pro-Europe» – I live and work in a different country to the one I was born in, for goodness sake – but I coming to detest the EU as a Frankenstein's monster – and probably it is too late to reform it, killing it is the only option* [22].

Отже, нами було встановлено провідну роль складової «спосіб», на підставі наявності якої в директивному висловлюванні виокремлено різновид поради з семантикою пропонування способу вирішення проблеми. До інших компонентів, властивих цьому директиву, відносяться: мета, дія-рішення, бенефіціант. Лексико-семантичний аналіз виявив, що цей компонент, як правило, представлено іменниками, які поєднуються з прикметниками або числівниками. Серед іменників названо групу з семантикою руху, а також іменники безпосередньо з семантикою «методу/способу», яким властиво мати метафоричне оформлення. Серед прикметників, які вступають в комбінацію з іменниками, трапляються прикметники з позитивно-оцінною семантикою, зі значенням очевидності, послідовності, образу дії. Позиція прикметника інколи може бути зайнята й кількісним або порядковим числівником. Формальна варіативність аналізованого МА досягається завдяки здатності цього компоненту займати позицію підмета або присудка. **Перспективним** вважаємо подальший аналіз інших компонентів семантичної моделі поради, побудованої навколо ядерного компоненту способу дії, а також синтаксичні й морфологічні особливості реалізації такого МА.

Література:

1. Бейлінсон Л. С. Характеристики медико-педагогического дискурса : дисс. канд. филол. наук : спец. 10.02.19 «теория языка» / Л. С. Бейлінсон. – Волгоград, 2001. – 187 с.
2. Гончаренко Н. В. Суггестивные характеристики медицинского дискурса : автореф. дисс. канд. филол. наук : спец. 10.02.19 «теория языка» / Н. В. Гончаренко. – Волгоград, 2007. – 24 с.
3. Григорьева В. С. Дискурс как элемент коммуникативного процесса : прагмалингвистический и когнитивный аспекты : монография / В. С. Григорьева. – Тамбов : Изд-во Тамб. гос. техн. ун-та, 2007. – 288 с.
4. Гусейханова З. С. Когнитивно-прагматическая характеристика высказываний со значением «предложение» и «совет» : автореф. дисс. канд. филол. наук : спец. 10. 02. 04 «германские языки» / З. С. Гусейханова. – Ростов-на Дону, 2009. – 21с.
5. Дускаева Л. Р. Жанрово-стилистические особенности современных газетных текстов // Язык массовой и межличностной коммуникации. – М., 2007.
6. Изотов А. И. Функционально-семантическая категория императивности в современном чешском языке как прагмалингвистический феномен : автореф. дис. ... д-ра. филол. наук : 10.02.03 «славянские языки» / А. И. Изотов. – Москва, 2007. – 42 с.
7. Лобанова Е. В. Средства выражения побудительности в английском языке : когнитивно-онтологический подход : спец. 10. 02. 04 «германские языки» / Е. В. Лобанова. – Самара, 2011. – 23 с.
8. Смыкова Е. А. Языковые средства означивания времени в директивный речевых актах : дисс. ... канд. филол. наук : спец. 10. 02. 04 «германские языки» / Е. А. Смыкова. – Волгоград, 2005. – 172 с.
9. Сусов И. П. Лингвистическая прагматика, 2006. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа : homepages.tversu.ru/~ips/Pragmn.html – Дата доступа: 06.10.2015.
10. Шилихина К. М. Вербальные способы модификации поведения и эмоционально-психологического состояния собеседника в российской и американской коммуникативных культурах : дис. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.19 «теория языка» / К. М. Шилихина. – Воронеж, 1999. – 182с.
11. Яковлева Г. Г. Директивный дискурс в диалогическом пространстве разных языков : дисс. канд. филол. наук : спец. 10.02.19 «теория языка» / Г. Г. Яковлева. – Тверь, 2005. – 322 с.
12. Hudson T. The Discourse of Advice Giving in English: I Wouldn't Feed Until Spring No Matter What You Do! [Text] / T. Hudson // Language and Communication 10. 1990, No.4. – P. 285 – 297.
13. Searle J R. Speech acts – An essay in the philosophy of language – London, Cambridge University Press 1969. – 203 p.

Список джерел ілюстративного матеріалу:

- AntiAstroturfer [Electronic resource] // Guardian / Comments. – February 9, 2012. – Available at : <https://profile.theguardian.com/user/id/4624692>
- Biglampbitter [Electronic resource] // Guardian / Comments. – January 25, 2012. – Available at : <https://profile.theguardian.com/user/id/4070185>
- David Downie [Electronic resource] // Independent / Comments. – June 25, 2015. – Available at : <http://www.independent.co.uk/news/uk/politics/extend-right-to-buy-to-the-tenants-of-private-landlords-labours-jeremy-corbyn-says-10342824.html>
- DJT1Million [Electronic resource] // Guardian / Comments. – 10 February 2012. – Available at : <https://profile.theguardian.com/user/id/1064074/replies>
- Emekid [Electronic resource] // Guardian / Comments. – 10 February 2012. – Available at : <https://profile.theguardian.com/user/id/4477806>
- evilhippo [Electronic resource] // Guardian / Comments. – 10 February 2015. – Available at : <https://profile.theguardian.com/user/id/3906812>
- mjhunbeliever [Electronic resource] // Guardian / Comments. – 24 February 2012. – Available at : <https://profile.theguardian.com/user/id/4149461>
- melrosechick [Electronic resource] // Guardian / Comments. – 24 February 2012. – Available at : <https://profile.theguardian.com/user/id/4431782>
- NickinFrance [Electronic resource] // Guardian / Comments. – 2 November 2012. – Available at : <https://profile.theguardian.com/user/id/2707948>
- old fellow [Electronic resource] // Daily Express / Comments. – 2, 2015. Available at : <http://www.express.co.uk/news/nature/555658/Eu-membership-costs-UK-farmers-environment-Liz-Truss>
- silver47 [Electronic resource] // Guardian / Comments. – 4 September 2012. – Available at : <https://profile.theguardian.com/user/id/10078772>
- sky9 // [Electronic resource] // Guardian / Comments. – 5 Feb 2015. – Available at : <https://profile.theguardian.com/user/id/2507792>
- StephenStafford [Electronic resource] // Guardian / Comments. – 30 September 2013. – Available at : <https://profile.theguardian.com/user/id/4484874>
- Taku2 [Electronic resource] // Guardian / Comments. – 10 February 2012. – Available at : <https://profile.theguardian.com/user/id/2347974>
- twmsion [Electronic resource] // Guardian / Comments. – 25 January 2012. – Available at : <https://profile.theguardian.com/user/id/4371676>
- Vandervekken [Electronic resource] // Guardian / Comments. – 4 September 2012. – Available at : <https://profile.theguardian.com/user/id/10110802>
- 23x7 [Electronic resource] // Guardian / Comments. – 12 February 2015. – Available at : <https://profile.theguardian.com/user/id/4238768>